

ladunk tovább a tudományos élet országútián azzal a tudattal, hogy bármit tettünk, tiszta idealizmusból, önzetlen odaadással, pusztán a tudomány szeretetétől hajtva tettük városunk és megyénk történeti multjának feltárása érdekében.

Tagjaink körében történt változást az alábbiakban vázolhátom. Kilépcsüket bejelentették 9-en; új tagokul felvételttek viszont 5-en. Az alapító tagok száma 52, a rendes tagoké 352; helybeli 248, vidéki 55+49 község. Összesen tehát 404 tag.

Rendes közgyűlésünket 1934 jún. 3-án tartottuk, amikor a tisztúkar három évre újra választatott, a választmány összetétele nem változott. Választmányi ülésünk négy volt.

Jótevőink ezévben is támogatták egyesületünket Székesfehérvár város 960 P.; Fejér vármegye 2500 P. (elmaradt évi) és 3000 P. (1934. évi); Államsegély 500+800=1300 P.; Nemzeti Bank 30 P.; Első Magy. Ált. Bizt. Társulat 50 P. Fogadják e helyen is az egyesület köszönetét.

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Egy esztendő változatos munkája áll ime előttünk. Célkitűzésünk világos és félreérthetetlen. Ennek a célnak irányában haladunk a Szent István centenárium gondolatkörének szolgálatával ez tölti be egész programunkat a közeli években előre már, minél tökéletesebbé tenni a nagy király emlékéét ősi székvaróságban, minél méltóbbá a nagy multhoz, ahhoz a multhoz, mely helyi és nemzetpontonból döntő jelentőségű a mai kor külpolitikai vonalvezetésének nagy komplexumában. Itt a városon belül forrott össze a nemzet a királyi szék törvényalkotó tekintélyével és vált idők folyamán a Szent Korona testvé, mely mindmáig megőrizte épségben erejét hirdette a magyarság döntő szerepét itt a Duna völgyében, hol ezer esztendőn keresztül mutatta meg álamalkotó tehetségét. Ezért akarunk dolgozni szerény erőnkel mint a helyi kultúra, de egyben nemzeti kultúra önzetlen munkása. Ehhez kérjük az Egyesület jóakarató támogatását.

DORMUTH ÁRPÁD.

Igazgatói jelentés

a Fejérmegyei és Székesfehérvári Múzeum 1934. évről.

A múzeum kibővítése és anyagi helyzete. A múzeum mult [évi életének legjelentősebb mozzanata a múzeum kibővítésének elhatározása, melyet a fenntartó egyesület legfőbb támogatóinak, a két törvényhatóság vezetőjének: Dr. Csitáry Emil, polgármester és Dr. Havranek József alispán biztató kezdeményezésére hozott meg. Okot ez elhatározásra az a meggyőződés adott, hogy a múzeum jelenlegi helyisége mai anyagának elhelyezésére nem elegendő, az fejlődést akadályozza, eddig is hiányos gyűjteményeinek: a néprajzi, természetrajzi és művészeti csoportnak kifejlesztését szinte lehetetlenné teszi. A kibővítés módja önként kínálkozott a múzeum egyik szárnyának a szomszéd házig való kihúzásával, minek folytán a most szabadban levő kőtár az új épület alapsorában, az e felletti helységben a nép és természetrajz, míg a legfelső helyiségben

a szépművészet kapna megfelelő férőhelyiséget. A tervek élkészítésére az egyesület a városi mérnöki hivatalt kérte fel, ahol azok Schmidl Ferenc, műszaki tanácsos és Molnár Tibor elgondolása szerint el is készültek 35.000 P-t kitevő költségvetéssel. Nagyrészt a fedezetet is sikerült már biztosítani a múzeumegyesület által tartalékolt 5000 P. tőkével, a város és a vármegye által megszavazott és jóváhagyott 10—10 ezer P. építési segéllyel. A még hiányzó 10 000 P-t államsegély útján óhajtuk megszerezni

Anyagi ellátóink között elsőnek kell tolmácsolnunk köszönetünket Dr. Hóman Bálint vallás és közoktatásiügyi miniszternek, szeretett országgyűlési képviselőnknek az 1300 P. államsegélyért. A város 1200 P. segélyt utalt ki és emelett bérmentesen használjuk a tulajdonát képező múzeumépületet. A vármegye az 1934-re

megszavazott 3 000 P segélyen felül még 2 500 P-t utalt ki és ezzel letörlesztette a régebbi segélyek ki nem utalásából maradt hátralékot, amelyből 5 000 P-t, mint építési alapot tartalékolunk. A Székesfehérvári Szemle kiadásához 200 P-vel járult a vármegye, a többi költséget az egyesületi tagok áldozatos adományai fedezték. A tagdíjakból befolyt jövedelem a megelőző 1 587 P-vel szemben csak 1 285 P volt. Az Első Magyar Ált. Biztosító társaság 50, a M. N. Bank 30 P adománnyal járultak a muzeum fenntartásához. A muzeum célját szolgáló összes kiadás 8 270-60 P, ebből személyi kiadás 1 153-80 P, a gyűjtemények fenntartása, gyarapítása és biztosítása 1 701-29 P, a berendezés 240-13 P.

Személyzet és munkatársak. A muzeum igazgatója *Marosi Arnold*, cisztr. reálgimnáziumi tanár, m. kir. kormányfőtanácsos, a Műemlékek Orsz. Bizottságának I. tagja. *Dormuth Árpád*, áll. reáliskolai tanár, muzeumőr és muzeumegyesületi titkár, a könyvtári osztály vezetője. *Joachim József*, *Majláti Lipót* és *Radeczky Dezső*, elemiiskolai tanítók, mint tb. muzeumőrök szerepelnek a muzeum személyzetében. Egyéb munkatársak: *Nádás József*, áll. reáliskolai tanár céhemlék-, cimere- és okmánytanulmányokkal volt segítségünkre, *Juhász József*, gyakorló középiskolai tanár két és félhónapon át, mint tiszteletdíjas segédkező fejtett ki reggeltől estig tartó tevékenységet és azonkívül is állandó támaszunk volt történelmi kutatásaival, *Nagy László*, államrendőrségi titkos rendőr madárgyűjtéssel, preparálással és állattani gyűjteményünk karbantartásában segédkezett. Külső munkálataiban *Dr. Polgár Iván*, cisztr. r. reálgimn. tanár, *Dr. Brunner István*, lovasaerényi orvos és *Dr. Schwanner Jenő*, törvényhatósági főállatorvos támogatnak bennünket és mentettek meg a muzeum számára számos — egyébként veszendő — értékes leletet és adatot. A muzeum rendszeresített altisztje *Lencsés József*.

Belső munkálatok. A belső munkálatok sorában legtöbb időt vett igénybe a könyvtáranyag rendezése,

melyet *Dormuth Árpád* és *Juhász József* végeztek, feláldozva iskolai szünnidejüket. Az elvégzett munka: a könyvtári anyagban a könyvek és füzetek, valamint a kézirati anyag új elrendezést nyert. Előbbiek nyolc csoportban kaptak elhelyezést: Kézikönyvek; Általános érdekű művek és folyóiratok; Hungarica 1850; Antiqua a XVIII. század végéig., 10-es százrok könyvtára, Prohászka könyvtár; Hírlapok és Albensis (Szfvári és Fajérmegyei kiadványok gyűjteménye). A kéziratok két csoportot képeznek: Céhíratok és Vegyes kéziratok részben fascikulusokban, részben kötött alakban. Az egész anyagról cédulakatalógus készült, melyet kiegészíteni és rendszeres kezeléséhez szükséges betűrendes példányt elkészíteni a közeljövő feladata. A könyvtár többi részének: oklevéltár, térképgyűjtemény, apró nyomtatványok és vegyes anyag elrendezése és katalogizálása — talán ennél is hatalmasabb munka — még megoldásra vár.

Egyéb rendezési munkálatok: a római érmeinek könyvből áttekintés végett tasakokból dobozokba való kihelyezése, a Wickenburg-féle gyűjtemény és egyéb gyarapodás római anyagának rendszeres gyűjteménybe való beosztása; népvándorlás és honfoglaláskori leleteink áttanulmányozása, adatainak leltári kiegészítése; csontvázanyagunk átrendezése és könnyebben kezelhető elhelyezése; Gizella királyné síremlékmásolatának felállítás; régi metszeteink adatainak revideálása és pótlása.

A rendezési munkálatokból *Joachim József* az éremgyűjtemények és feliratok, rajzok készítésével vette ki részét, *Majláti Lipót* a rovargyűjtemény gyarapításán és karbantartásán fáradozott. *Lencsés József* altiszt a muzeum mintaszéri tisztántartása mellett a preparálásban, a raktári anyag előrelátó gondozásával, a cédulakatalógus folytatólagos összeállításában fejtett ki elismerésre méltó buzgóságot. Időleges kiállításokat rendeztünk kisapostagi, bécskei szerzeményeink kihelyezésével és a helybeli revíziós liga által rendezett versenytárgyainak bemutatásával

A múlt évben megkezdett tárlat-

mégyarázó előadásokat folytattuk. Előadók voltak: ápr. 1-én *Dormuth Árpád* a muzeum beosztásáról; ápr. 8-án u. az Székesfehérvár XVIII és XIX sz. irodalmáról, társadalmi életéről; ápr. 22-én *Marosi Arnold* a bicskei és apostagi leletekről; ápr. 29-én *Radezky Dezső* a ragadozó madarakról, sólymászatról és tojásgyűjtésről; máj. 6-án *Joachim József* a honfoglaláskori leletekről; máj. 13-án *Nádas József* a családi cimerekről; máj. 21-én *Majláti Lipót* a lepkegyűjtésről; szept. 25-én *Marosi Arnold* a népművelési tanfolyam hallgatóinak a régészet jelentőségéről; okt. 21-én u. az Gizella királyné síremlékéről; nov. 25-én *Dormuth Árpád* a római emlékekről; dec. 2-án *Marosi Arnold* a tácfövenypusztai ásatásról; dec. 9-én *Dormuth Árpád* irodalmi emlékeiről; dec. 16-án *Dr Kiss Jenő* az őskorról tartott előadást.

Külső munkálatok. Külső munkálatainknak kiemelkedő pontja a *tácfövenypusztai* ásátás, amire okot a muzeum onnan származott római leletei szolgáltattak. Az ásátást márc. 20-án kezdtük meg egy nagyobb szabású római épület feltárással, miközben arról értesültünk, hogy ettől nem messze szintén vannak alapfalak, melyeket megtekintve, a további teendőket illetőleg szükségesnek láttuk külön szakértő kiküldetését. Evégből a Muzeumok Orsz. Felügyelőségéhez fordultunk. A kiküldött *Paulovits István*, nemzeti muzeumi igazgató a látott falakon őskeresztény bazilika maradványait ismerte fel, melynek feltáráására a legnagyobb gondosságot ajánlotta. Ennek alapján a bazilika felkutatásának irányítására őt kértük fel, ki azt díj nélkül vállalta, és tanácsára a munkálatok állandó felügyeletével pedig *Horváth Tibor*, nemzeti muzeumi gyakornokot bízuk meg. A munkálatok eredményét a feltárt három apsziszos IV. századi keresztény templomot mint e kor legbecsebb műemlékét vettük tudomásul a szakkörök, melynek feltevése, feltárássának május 26-án befejezett előszakasza a székesfehérvári muzeum elvitathatatlan érdeme.

Osztoznak ez érdemben elsősorban *Dr. Havranek József*, ki mint Fe-

jérvármegye alispánja teljes odaadással karolta föl az ásátás ügyét, *Marosi Arnold, dr. Paulovics István* és *Horváth Tibor*, mint az ásátás anyagi és szellemi részeseinek intézői, *Joachim József*, ki a felméréseket és rajzolást végezte. Az ásátási költséget a muzeum fedezte, a földtulajdonosok kártérítését a vármegye vállalta, *gróf Zichy János, Pethő József* táci főjegyző, *v. Laczkó Béla* munkások és fogatok adásával járultak a nagy munkához, melyért köszönet illet mindenkit, ki bármivel is hozzájárult végrehajtásához.

A Műemlékek Orsz. Bizottsága látva a fővenypusztai bazilika műtörténelmi jelentőségét, annak maradványait a hatósága alá tartozó műemlékek közé sorozta és azt május 26-án hivatalosan átvette. Az őszi ásátásokat már ő végeztette, melyek célja volt a bazilika és a hozzá tartozó udvar kiterjedésének megállapítása, amit nagyjában sikerült is elérni. A muzeum e munkálatoknál márcsak mint érdekelt megfigyelő vett részt, gondoskodva arról, hogy a leletek a muzeumba kerüljenek, az újólag feltárt falak felmérése és lerajzolása megtörténjék, amit *Joachim József* volt szíves elvégezni. Ily módon rögzítettük a már kibontott részek eredeti állapotát. Ez főként azért volt szükséges, mert a falak konzerválásáról gondoskodás nem történt és eredeti képük a tél folyamán könnyen megváltozhat.

Kisebbségünk voltak *Iszka-szentgyörgyön*, ahol értékes germán sírlelet került a véletlen folytán felszínre és annak környékét kutattuk át, *Iváncsán* római őrtorony alapfalait tártuk föl, *Sárosdon* egy XI—XII. századi temető csontvázaival gazdagította a muzeum antropológiai anyagát, *Csákerényben* római épületet ástunk ki, *Lovasberény* határában a muzeum engedélyével és megbízásából *Dr. Brunner István* végzett értékes és érdekes kutatásokat, számos adattal gazdagítva a község őstörténetét. Helyszíni szemlét tartottunk a *Kisapostagon* feltárt bronzkori temető területén számos leletet is szereve, *Kislángon* az ott talált őslénymaradványok lelőhelyén, *Nagylángon* kerestük a Dom-

bi pusztáról származó kőszeközökből sejtethető kőri telep nyomait, amit meg is találtunk. Székesfehérvár területén a sóstói és Attila-utcai középkori temetők, a Kisbasadulőben előkerült római telepnyomok megtekintése miatt kellett kiszállnunk; figyeltük a Horthy Miklós-téren feltárt falakat, megállapítva, hogy azok török hídfő maradványai; közreműködtünk a Szt. Anna kápolnában talált török feliratok megmentésén és az 1727-ben meghalt gróf Zichy János és neje sirboltjainak kibontásában. *Alföldi András* egyetemi tanár társaságában római köemlékeink összeírása végett az elmúlt évben a következő helyeken jártunk: szept. 18-án Velence, Baracska, Vál, Gyuró és Elvira major; szept. 23-án Pátka, Acsa és Vereb; okt. 7-én Csákvár. *Néprajzi gyűjtést* végeztünk Tácon, Sárkeresztúron, Iszkaszentgyörgyön és Szabadbattyánon, ahol *Dormuth Árpád* muzeumi tárgyi előadást is tartott.

Irodalmi munkásság. A muzeum irodalmi munkásságának fő kifejezője a muzeumegyesület által kiadott „Székesfehérvári Szemle.” *Marosi Arnoldnak* itt megjelent muzeális cikkei: A táci főnypusztai ásátás, A szfári honfoglaláskori kardon. Ásatás Előszállás-Bajcsihegyen, A bicskei both- és richárd pusztai éremleletek, Adatok Iváncsa régészetéhez, A kisapostag bronzkori temető, A sárosdi árpádkirályok korabeli temető, Csákerényben római alapfalakat ástak ki, Árpádkori éremlelet, Kőri leletek Nagylángról, Középkori Sz. Imre szobor a püspökkert kövei között, Öslénytani maradványok Kislángon, Ritka madártani jelenség, Római telepnyomok Székesfehérvár határában. Emellett kéziratban feldolgozta Fejérmegye avarleleteit, a muzeumegyesület szabadtanítási előadásai között ismertette a táci főnypusztai bazilikát, megtekintette a nográd-vezerőci ásátást, a budapesti parlamenti muzeumban a székesfehérvári anyagot följegyezte, meglátogatta a szekszárdi muzeumot, tanulmányozta Trieste és Aquileja őskeresztény emlékeit. *Dormuth Árpád* levéltári kutatások alapján a Vörösmarty-család tejérmegyei és székesfehérvári múltjáról között két hosszabb tanulmányt,

ismertette szabadbattyáni néprajzi gyűjtő útját, a helyi lapokban időközönként tájékoztatta a közönséget a muzeum életéről, vezette a Székesfehérvári Szemle kinyomatását és a városi levéltár selejtes anyagából kiválogatta a nekünk megfelelő anyagot. A muzeummal kapcsolatos irodalmi tevékenységet fejtettek még ki a Szemlében megjelent cikkeikkel: *Juhász József* Székesfehérvár eleste és Varkocs György hősi halála 1543-ban, A baracscai Jupiter oltárkö és Kőveaszó (Keveháza), *dr. Polgár Iván* a Horthy Miklós-téren feltárt falak, A székesfehérvári koronázó templomból ránk meradt gránit-oszlopok méretei, Római mértőldők Kisapostagról, *dr. Kepes János* Muzeumunk Makart képe, *Schoen Arnold* Fischer V. festő levele a Szent István főoltárképről c. dolgozataikkal. Megérdemelt tiszteletdíjuk leghálásabb köszönetünk.

A muzeumnak a tudományt minél szélesebb körben szolgálni törekvő vidéki kapcsolatai: a kalocsai vegyvizsgáló állomásnak a paprikavizsgálatához, *dr. Hankó Béla* debreceni egyetemi tanárnak a magyar ló őstörténetéhez küldtünk kutatás anyagot. Mi viszont a Magy. Nemzeti Muzeum Széchenyi-könyvtáráról a Gyurkovics-féle kézirat és okmány gyűjteményt kaptuk meg, hogy *Juhász József* tanulmányozhassa annak reánk vonatkozó adatait. A Vörösmarty-család múltjával kapcsolatosan a fejérmegyei és veszprémi püspökség levéltárával volt összeköttetésünk. Nálunk voltak kutatás és tanulmányozás végett: *dr. Alföldi András*, budapesti egyetemi tanár tanítványai, *dr. Erdélyi Gizella* a M. N. Muzeumtól mitológikus ábrázolásaink megtekintésére, *Iványi Dora*, *Kovrig Ilona*, *Sellye Ibolya* a budapesti egyet. hallgatók római, *Mozsolics Vilma* a wieni egyetem ösztöndíjas hallgatója bronzkori gyűjteményünkről, *dr. Willvonseder Kurt* a wieni egyetem őskori tárgyaitól készített jegyzeteket és rajzokat. *Baltay György* egyet. hallgató Lauschmann Gyula kéziratostörténetében bűvárkodott, *dr. Schneider Miklós* oklevélgyűjteményünket nézte meg, *Weichardt Valdemárnak* éremgyűjteményünkkel,

többeknek könyvtárunkkal voltunk segítségére.

Látogatók. Megemlékezve a muzeumnak iránt érdeklődő kiválóságoktól első helyen kell említenünk *dr. Hóman Bálint*, vallás és közoktatásügyi miniszter ur *Onagyemlétsága* kegyességét, hogy szíves volt megtekinteni a Tác-Főveny-pusztai bazilikáról készült rajzainkat. Április 14-én *Bersu Gerhardt*, a frankfurti német-római kutató intézet igazgatója nézte meg a táci ásatást és a muzeum gyűjteményt. Ugyanezért látogatott el hozzánk okt. 19-én *Eggert Rudolf*, a wieni egyetem tanára, az őskeresztény emlékek legkiválóbb kutatója. Szept. 17-én *Lord Levelyn János*, angol képviselő volt szerencsénk a muzeumban fogadni. Francia, holland és kínai vendégeink is voltak. Hazai muzeumi embereink közül is többen keresték fel az idén gyűjteményeinket. A M. N. Muzeumból *Paulovits István*, *Tompa Ferenc*, *Horváth Tibor*, a hadtörténelmi muzeumból *Barcsay Amant*, az iparművészeti muzeumból *Mihalik Sándor*, a veszprémi muzeumból *Reé Gyula*, igazgató és *Nagy László* muzeumőr, Atquinumból *Nagy Lajos*, igazgatóőr, a székesfővárosi könyvtárból *Romhányi Károly*, a Műemlékek Orsz. Bizottságától *Lux Kálmán* és *Szónyi Ottó* voltak látogatóink. Örömmel üdvözlöttük látogatóink sorában a tanonc-képző tanítók és a népművelődési előadók tanfolyamának hallgatóit, kiket magyarázataink kíséretében arról is igyekeztünk felvilágosítani, hogy minő fontos szolgálatot tehetnek falun a vidék muzeumának.

A muzeum összes látogatóinak száma 10368, ebből 7601 esik ünnep és vasárnapra, 2767 hétköznapra. A csoportos látogatók sorában az elemi és középiskolai tanulókon kívül szerepeltek a téli gazdasági iskola, a m. kir. honvédségnek légi támadást elhárító és kórházi különítménye.

A gyűjtemények gyarapítása és törésállománya. Adományokkal gyarapították a muzeumot.

Alumíniumérc Bánya és Ipari Rt. Gánt, Andraskovits I., v. Angyalffy Nándor, Alapi Nándor, Áll. polg. fiu isk. igazgatósága, Dr. Berzsenyi Zoltán, Dr. Brunner István Lovasberény,

Balázs József, Tác, Bém László Örspusztá, Borsányi József, Baté József, Dr. Bakáts Tibor. Ciszt. rend. reálgimn. tanári könyvtára, Csernay Vilmos, Csitáry G. Jenő, Csitáry G. Tibor, Csitáry nyomda, Csendes Géza, Dormuth Árpád, Debreczeni nyomda, Eisler nyomda, Fejes István, Flögl Karolin, Falvai István, Faller Jenő Várpalota, Gergely Béla, Holki András, Héger József, Halász N. tiszartó Csákberény, Havranek Lajos, Herceg N., Horváth Ferenc, Ifju Ferenc Nagyláng, Dr. Jaksich Lajos, Dr. Juhász Viktor, Joachim József, Klöckner József, Knazovitzky Béla, Kováts Béla, Körösi János, Dr. Kepes János, Dr. Kneifel István, Kaiser Józsefné, Nyilas Kolb Jenő Budapest, leveldi Kozma Miklós Budapest, Kurt Willvonseder Wien, Lovassy Andor, Major Ferenc, Marosi Arnold, Dr. Morvay Béla, Müller József Budatétény, Gróf Merán Fülöp Csákberény, Mózes Ábrahám Miskolc, A Múeml. Orsz. Bizottsága Budapest, Nagy László, Neubart Ignác, özv. Nesztorné, özv. Nagy Alfonz, Nemes Ferenc, Pacona Margit Rácalmás, Pálfi N., Perényi Sándor Sárkeresztur, Pintér Zoltánné, Proh. Eml. templ. Ép. Bizottsága, Dr. Potyondy Imre, Pannónia nyomda, Pék Gyula Velence, Orsz. Könyforg. és Bibliografiai Közp. Budapest, Radetzky Dezső, Rákos Ignác, Rauscher Béla, Simon Gyula, Söréd község, Stoffer Mária Budapest, Dr. Schwanner Jenő, özv. Dr. Say Károlyné Shvoy Lajos, Sárkány Anna, Szabó Imre, Szing Ignác, Székesfehérvári Friss Ujság, Székesfehérvári elemi iskolák igazgatósága, Szüts Jenőné, Székesfehérvári és Fejérmegyei Takarékpénztár, Szüts Antal Tolna-Némedi, Dr. Tunner Károly Szombathely, Tóth József, Weber Gilbert, Vidovits Ernő, Vantsay Dezső, Veres József Iszkaszentgyörgy, Vagner József Iszkaszentgyörgy, Volf László, Vörösmarty Kör, Városi levéltár, Vörösmarty nyomda, Veiland Ferenc, Zala vármegye alisp.

Letételek helyeztek el: Barcsay Amant Zoltán Budapest, Ferency Kálmán, leveldi Kozma Miklós, a magyar kegyes tanítórend, Dr. Morvay Béla. Müller Ferenc. az Orsz. Képzőműv. Főiskola, Szfvár szab. kir. város.

Vételre fordítottunk: a gyűjtemények gyarapítása címén 1433 77 P, fenntartására 120-64 P, berendezési tárgyakra 240-13 P.

A) Könyvtár. Gyarapodás könyvekben és füzetekben 197 drb. Törzsállomány 5424 drb. Ajándék útján több székesfehérvári nyomtatvánnyal bővült gyűjteményünk, mégpedig részint a helybeli nyomdavállalatok 1934 évi kiadványaival, részint egyesek ajándéka folytán. Így megkaptuk Müller József préposttól a Fejérmegyei Napló ma már igen ritka I—II. évfolyamát: K. Kovách Bélától az 1866. évi Vörösmarty-albumot és gr. Telegdi László halálakor a helybeli ref. templomban tartott gyászbeszédék gyűjteményét. vit. Angyalffy Nándortól Pellet Ödön beszédeit. Dr. Morvai Bélától a földrajzi közlemények 35 évfolyamát; Dr. Potyondy Imre kanonoktól Padányi Bíró Márton püspök életrajzát; Zala vármegye alispánjától a zalai oklevéltár 2 kötetét; Sárkány Annától Tánccsics M. egyik művét és a Regelő egyik évfolyamát; Szabó Imre esperestől Vas vármegye nemesi családai. Vétel útján megszereztük Hekler A.: Művészettörténetét; Hóman—Szekfü: Magyar történetének III. és VIII. kötetét; a Magyarság Néprajzának I—II. kötetét; Szónyi O.: Régi magyar templomok c. művét; Schneider Miklós három kiadványát, az Arch. Hung. X. és XII kötetét. folyóiratok közül az Arch. Értesítő XLII.; a Magy. Iparművészet XXXVII. évfolyamát. Letétként is értékes könyvekhez jutottunk. Tudományos értékénél fogva első helyen kell említenünk Dr. Morvai Béla letétjét: a Lóczy L. vezetése mellett megindult 32 kötetes kiadványsorozatot „A Balaton tudományos tanulmányozásának eredményei“ címmel. Székesfehérvár város polgármestere az I. Lipót korabeli Landesgerichtsordnung két példányát helyezte el muzeumunkban. Végül csere útján megszereztük az Arch. Hung. XI.; valamint a Századok két hiányzó kötetét.

Apró nyomtatványokban a gyarapodás 828 drb. Törzsállomány 4782 db. A nyomtatványok legnagyobb részét a helybeli nyomdavállalatok szolgáltatták kiadványaik rendszeres bemóri csata egykorú könyvmatú képét, küldésével: Csitáry G. Jenő 167;

Pannonia nyomdavállalat 123, Vörösmarty nyomda 135, Debreczeni I. 155, Eisler nyomda 11 db. nyomtatvánnyal járult hozzá gyűjteményünk gyarapításához. Ezenkívül Shvoy Lajos megyéspüspök a püsp. levéltár duplumaiból 7 db.-ot, a városi levéltár selejtezett anyagából 85 db.-ot; Pék Gyula (Velence) 80 db. régi egyházi lappéldányt, Sárkány Anna az 1849 évi Komáromi Lapokból 18 számot adott gyűjteményünknek. Letétként városunk polgármestere az 1711. évi Conventio Rakocziana egy példányát, régi tisztújítási nyomtatványokat, leveldi Kozma Miklós 19 db. 10-es huszárokat érdeklő nyomtatványt helyezett el muzeumunkban.

Térképgyűjteményünk ez évben nem gyarapodott Törzsállomány 93 db.

Kézirataink 68 db.-bal gyarapodtak. Törzsállomány 501 db. Értékesebb darabok: Csendes Géza adománya a Tanácsközt. korából (Velinszky L.-nak városunk iskolai életére vonatkozó 12 db. kézirati rendelete); Csitáry G. Tibortól a Színház Részvénytársaság 16 iratát és leltárát kapta meg muzeumunk. Megszereztük ezenkívül gr. Tisza István egy levelét, valamint a sármelléki takács-céh jegyzőkönyveit és iratait. Letétként került gyűjteményünkbe Kossuth László egy levele, nemkülönben a Magy. Kegyes Tanítórend részéről a Sz. Anna kápolna falában talált arab feliratú papirfoszlányok.

Oklevéltanyagunk 8 darabbal gyarapodott. Törzsállomány 3502 db. Vétel útján megszereztük a sármelléki takács-céh artikulusait; míg letétként a csákvári timárok, vargák, valamint szabók és gombkötők céhlevelét 1817-ből. Székesfehérvár polgármestere letétként helyezte el városunk 1703. évi kiváltságlevelét, a város 1805. évből való címer levelét, míg Barcsay Amant Zoltán főhadn. Liphay Ferenc nemesi oklevelét helyezte el gyűjteményünkben.

Vegyes anyagban a szaporulat 107 db. Törzsállomány 3296 db. Legértékesebb darabja egy XV. századbeli fametszet Miksa némej-római császár székesfehérvári ostfomáról (60 P). Megszereztük azonkívül a valamint fényképeket, kliséket, lemezeket Székesfehérvárról és egyéb muzeális tárgyakról.

B) Régiségtár Az őskori gyűjtemény gyarapodása 44, törzsállománya 4847. Lelőhelyek szerint: **Adony** fülespohárka, 2 bronztű és bronztőr (Dajapuszta 9185—87), vesszőbenyomásos agyagtapas és csiszolt agancsdarab (Szentmihály-puszta (9188—89); **Csákerény** hallstadti bronzberetva (9232); **Izszakaszentgyörgy** 22 bronzkori edénytörödek (Zsidóhegy alatti homokbánya 9246); **Ivánca** 6 kőkori edénytörödek (Duna melletti földhát, 9379); **Kisapostag** 372 db. cserép- és bronzlelet urnatemetőből (8989-9031, 9401-9421); **Nagyláng** 7 kőeschköz, 4 kőkori cserép törödek, bronzlándsza (Dombi-puszta 9046—52); **Polgárdi** kőbalta serpenintből (9190); **Sárkeresztúr** 2 edény vaslándsza és különféle vas tárgyak kelta sírokból (9423—427); **Székesfehérvár** 15 bronzkori edény (szedrekereti-homokbánya 9067—78); **Tabajd** tölcser alaku agyagtárgy, füles pohár, orsógomb (9235—37); **Tolna-Némedi** (Tolna m.) 2 kőeschköz (9051—9052).

A római gyűjtemény gyarapodása 1061, törzsállománya 4714. Lelőhelyek szerint: **Adony** a római telephelyről 39 db. különféle edénytörödek, a prebaniakertből 3 domborműves törödek egyéb helyekről 5 téglá törödek, közülök 3 bélyeges (9173—84); **Csákerény** a feltárt római épületből beszállított padozat oszlopok, festett vakolat részek, bélyeges peremes téglá, összesen 16 db. (9230-31 és 9399-400); **Dunapentele** mécses (9080), 2 szobortörödek mészkőből, feliratos római ol-tárkó törödéke, akantusz leveles oszlop részlet, bronzfibula és áttört bronzlemez (9258—61 és 9397—98); **Izszakaszentgyörgy** 3 csonttű és 34 cseréptörödek (Zsidó hegy alatti homokbánya, 9245); **Ivánca** 45 edénytörödek, vasbalta törödéke, gerezdeit üveggyöngy (Duna melletti földhát, 9380-88); **Kisapostag** mérföldkő (8984); **Sárszentmiklós** emberfejes bronzedényfal (Órspuszta, 8966); **Sárkeresztúr** túltörödek pannoniai szürkecserép (Nyilas-szőlő, 9428); **Székesfehérvár** sírkőtörödek levéldiszes domborművű áldozati jelenettel (8982), sírkőtörödek levéldiszes oszlopféjjel és férfialakkal (9223), 11 különféle lelet a kisbasareti dűlőből (9224—29); **Tác-Főveny puszta** 893 db. különféle lelet az ásások eredményeként.

A közép- és ujkori tárgyak gyarapodása 224, törzsállománya 5138. A gyarapodás népvándorlaskori részének legértékesebb csoportja az **Izszakaszentgyörgyön** talált függőkből csatból, fémgyűrűkből és tűkőrből, koporsó pántokból álló germán sírlelet (9247). A **Sárosdon** feltárt árpádkirályok korabeli temetőből beszállított leletek (halántékkarikák, ujgyűrűk, karperec) száma 17 db. (9205). **Előszállás** öreghegyi avartemetőjéből pótlólag egy vaslándsát szereztünk (8968). **Sárszentmiklós** Órspusztáról szolgáltatott be egy benyomott mintás középkori edénytörödeket. **Székesfehérváron**, a sóstói középkori temető területéről kaptunk egy értékes fazekeszerű edényt (8977), a Széchenyi utcában pedig piros festékes, ugyancsak középkori edénycserepek kerültek elő (9079). **Ivánca** határából 61 ugyane fajta és korú törödeket kapott a muzeum (9389—96).

Faragványos köveink középkori csoportját **Székesfehérvár** gyarapította néhány értékes darabban. Közülök 6 gotikus faragvány a Horthy Miklós téren feltárt török erődítményekből való (9032—37) Ugyaninnen 11 törött téglát és hegyes végével felfelé állított facölöpöt is beszállítottunk (9038-41). A Fiskális-dűlő Darmstädter-féle szőlő falkertéséből 4 gotikus követ helyeztél el a város a muzeumban (8878—81). A Nádor-utcában a Kna-zovitzky ház falbontása szintén eredményezett 4 gotikus követ (9042—45). A Szőgyény Marich utcában a 3. sz. háznál találtak ugyanilyen stílusú faragványt (9066), a Bástya-u. 3. sz. alatt pedig 3 került elő. Szép, palmette motívumos, románstílusú faragványt a Palotai-u. 22. sz. ház lebontása alkalmával sikerült szereznünk (9262). Régi téglagyűjteményünk 10 darabban gyarapodott.

Hadtörténelmi anyagunk egy karddal (8973) és szuronnal (8977), 4 középkori sarkantyúval (9233, 9254-56), repülőgépről ledobott nyílheggyel (8962) 2 hadi emlékekkel (8971-72) és kommunista pecséttel (9054) gyarapodott. Vadász fegyvereink értékes szaporulata egy damaszkösű Lefosche puská (9249). Régi gazdasági eszközök: középkori sarló (4259) és csoroszlavas (9056). Ipari emlékek:

a sármelléki takács-céh zászlója és pecsétlője (9202–204), régi korcsmáccgér (9220), sulymértékek (8988), két fajansz korsó (9429–30), egy kis korsó a török időkben (9221) Rohrmüller Székesfehérvári ötvös által készített ezüstgombok és ruhacsat (9063–64), áttört művi rézkapocs (8987), két rézgyűrű (9263–64), kintorna-féle hangszór (9065) és két csomag játékkártya (8985–86).

Kegyeleti tárgyaink értékes gyarapodása Gizella királyné passauai sír- emlékének gipszmásolata, melyet az Orsz. Képzőművészeti Főiskola a kultuszminiszterium engedélyével mint állami letétet helyezett el. Paczorna István, a boszniai okkupációban tanúsított vitézsége miatt „magláj hős” néven ismert huszárkapitány emlékének megőrzésére két olajfestményt kaptunk. Prohászka-emlékgyűjteményünk általa használt ivó pohárral, a Turul Szövetségbe való belépéséről szóló díszokmánnyal és Balázs György Prohászka püspökségének 20-ik évfordulójára írt versével gyarapodott. Reviczky Gyula költőtől származó emlék az általa használt pipa. A zichyilegi 17-es és a Kossuth utcai hősi emlékekről koszorú szalagokat helyeztek el.

Az éremgyűjtemény gyarapodása a statisztikában 2 darabban szerepel és ezzel törzsállománya 4804 db. A beosztott két érem II. Lajos székesfehérvári koronázásának 1544-ben kiadott arany- és ezüst emlékérmé, melyeket csere útján szereztünk. A tényleges gyarapodás ennél jóval jelentősebb, amit majd csak a most átrendezés alatt levő gyűjtemény újlag összeállítandó statisztikájában tüntethetünk ki. Említésreméltó szerzeményeink még Aba Sámuel denára (C. N. H. I 10) az Attila-u. 23 sz. kertjéből; Hadrianus denára Mórról, Nero nagybrónza Sörédről, Trajanus közép brónza Agárdról és 23 db. római ezüstérem a ceceli (Pest m.) leletből (Arch. Ért. 1922, 99 l.) Veres József iszkaszentgyi jegyző. Tácon a fővenyi határban talált velencei arany Bakács Tibor adományá.

C) A néprajzi gyűjtemény gyarapodása 25, törzsállománya 1059. A gyarapodásban szerepel juhászfaragás

lakatszerű csüngővel Csákbereányból (9234), faragásos bot Inotáról (9053), két szalmafonatos kenyérsütő tartó (bucsar), szivaralaku kalácsütő, füles kancsó vasháromláb, kulcsos béklő, kézi köszörű Iszkaszentgyörgyről (9209–15), pásztorfaragásos fapipa Polgárdiról (8975), községi rablánc Sárkeresztúrról (9422), piros mintás asztalterítő lenvászonból, paraszttatya, talkedli, sütő szalmából készült arató-emlék Szabadbattyánról (9200–202, 9248), pecsenyeforgató nyárs, tűzkutya nyeles lábas, juhászbot, béklyó lakattal Székesfehérvárról (0216–19, 9257), sárhányó vella, szecskevágó vella Tácról (9058), zöldmázás kulacs 1855-ből Várpalotáról (8983). Fényképfelvételek Iszkaszentgyörgyről, Szabadbattyánról és Tácról rajzok az iszkaszentgyörgyi uradalom szőlőjének darus preseirol

D) Természetrizai gyűjtemény gyarapodása 99, törzsállomány 7027. Az embertani csoportba beosztottunk 2 koponyát a székesfehérvári sóstói (32/1934) és csontvázat a sárosdi 300/1934. árpádkirályok korabeli temetőből Madárgyűjteményünk gyarapodása: postagalamb, kínai vörös fácán, üstökőgém, partfutó, kormos szerbő, meggyvágó, (137–140/1934), réti cankó, apró partfutó (232/1934) kaba sólyom, nagy goda, parlagi pityek (352/1934), kék vércse, zöld harkály, erdei cankó, ökörszem (397–398/1934). Őslénytani tárgyak: mamut fogtörődék Székesfehérvárról és Tolnanémediből (112/1934, 144/1934), masztodon fog csontvázrészek a kislángi homokbányából (341–43/1934), külföldi kőületek a gánti bauxitbányából (411/1934). Ásványok a gánti bauxitbányából (412–13/1934).

E) Művészeti csoportba beosztottunk 2 tárgyat, törzsállomány 680. A gyarapodás egy fejérmegyei viselet ábrázoló vízfestmény a XIX. sz. elejéről (8976) és Samassa József egri érsek, bibornok plakette (9198).

Berendezés A berendezési tárgyak között szerepelnek: utazókosár, az éremgyűjtemény rendezéséhez 1009 db. kis zacskó és kartonlemez, 5 lepkekartó doboz, 8 magyarító szöveg üveg alatt, 8 képkeret üveglap és 217 különböző védőtábla a könyvtári anyag rendezéséhez.

Összegezés:

A) Könyvtár gyarapodás	1207	állomány	17508
B) Régiségtár	1735	»	19951
C) Néprajz	25	»	1059
D) Természetrájz	99	»	7027
E) Művészet	2	»	680
Összesen	3068	»	46225

Kelt Székesfehérvár, 1934 december 31.

Marosi Arnold

muз. igazgató.

A Fejérmegyei és Székesfehérvári Muzeumegyesület zárószámadása 1934. évről.

A) Törzsvagyon.

Hadikölcsönkötvényekben: n. é. K. 18.000, Kényszerkölcsönkötvény: n. é. 250.000, Székesfehérvári és Fejérmegyei takarékpénztári részvény 3 db.

E törzsvagyonhoz hozzájárultak:

Fiáth István 1915-ben: P. 1 000,
Wertheim Pál 1918-ban: 1.233 48,
Egyesületi pénztár 1918-ban: 2.766 52,
Dr. Polgár Iván 1924-ben: 3 000,
Magdics István 1925-ben: 250.000,
Muzeumegyesület fenn-
tartási alapja: 1.0000

Wertheim Pál 1926-ban öt darab Székesfehérvári Takarékpénztári részvénnyel. A részvények 1927-ben 50 P. felülfizetéssel kicseréltek két darab Székesfehérvári Takarékpénztári és Kereskedelmi Bank 25 pengő névértékű új részvénnyel. 1928-ban 55 pengő felülfizetéssel a részvények száma háromra emelkedett.

Bevétel: Maradv. múltévi zárószámadás: 4042-01 P, Államsegély: 1300 P, Városi segély: 1200 P, Vármegyei segély: 5500 P, Tagdíjak: 1285 P, Adományok: 80 P, Belépődíjak: 186 62 P, Székesfehérvári Szemlére: 557 P, Se-

lejtes ezüstpénzek gladásából: 15-82 P, Kamatok 229-29 P. Összesen: 14395-74 P.

Az Egyesület vagyoni állása 268 000 K névértékű kölcsönkötvény, három darab Székesfehérvári, és Fejérmegyei Takarékpénztári részvény, egy darab 10 koronás arany, 7720-40 P-ös betétkönyv a Székesfehérvári és Fejérmegyei Takarékpénztárnál, pénztári maradványi 886 83 P.

Kiadás: Igazgatói tiszteletdíj: 800 P, Titkári tiszteletdíj: 300 P, Könyvtári kiegészítőnek: 200 P, Szolgafizetés: 910 P, Társadalmi biztosítás: 76 80 P, Örökös: 67 P, Biztosítás: 146-88 P, Gyűjtemények gyarapítása: 1.433 77 P, Gyűjtemények fenntartása: 120 64 P, Berendezés: 240-13 P, Épületfenntartás: 24 36 P, Világítás (67 82) Fűtés (330 72) Vízdíj (224): 622 54 P, Iroda (102 45) Posta (60-43): 162 88 P, Székesfehérvári Szemle: 513 38 P, Különlélek: 154-16 P, Pénztári költség a folyószámlán: 15-97 P, Egyenleg folyószámlán: 850 P, Egyenleg államsegély számlán: 10 P, Takarékpénztári betét: 7.720 40 P, Kézi pénztári maradvány; 26 83 P. Összesen: 14.395 74 P.

Az egyesület tisztikara és 1935. évi választmányja.

Elnök: gróf Széchényi Viktor főispán.

Alelnök: Dr. Havranek József alispán.

Dr. Csitáry G Emil polgármester:

Ügyvez. alelnök: Dr. Kepes János korm. főtan., kir. közjegyző.

Muz. igazgató: Marosi Arnold korm. főtan., ciszt. r. reálgyimn. tanár.

Igazgató helyettes és titkár: Dormuth Árpád reálisk. tanár.

Titkár: Dr. Say Géza festőművész.

Ügyész: Dr. Szüts Gedeon várm. t. főügyész

Ellenőr: Ruff Béla bankigazgató

Választmány: Dr. Barth Rézső keresk.

isk. igazgató, Dr. Bezdek József reálisk. igazgató, Dr. Berzsenyi Zoltán egészségügyi. korm. főtan., korh. igazg. főorvos, Dr. Brunner István (Lovasberényi) körorvos, Csikós Andor korm. főtan., pénzt. vezérigazg., Jancsó Sándor Hadiárva int. igazg., Dr. Kaltenacker Viktor felsőházi tag, ügyvéd, Klöckner József könyvkereskedő, Karl József gyáros, Dr. Korniss Elemér árvaszéki ülnök, Magdics István pápai prototant, Marschall Rafael ciszt. r. reálgyimn. tanár, Márton Jakab ny. reálisk. tanár, Dr. Mészöly József egészségügyi korm. főtan. várm. t. főorvos,

Dr. Polgár Iván reálgimn. tanár, Rauscher Béla ny. Máv. felügyelő, Schmidl Ferenc ny. műszaki tanácsos, Streit Ferenc pápai prelátus, Dr. Tarján Pál Nemez. Bank igazgatója, vit. Dr. Szarka Géza leánygimn. tanár, Weichard Valdemár pénzügyi tan., Wertheim Pál magánzó. Számvizsgáló bizottság tagjai: Almássy János bankigazg., Manger Emil realisk. tan., Polczér Gyula bankigazg. — *Munkatársak*: Radeczky Dezső tanító, ornithologus, Majláti Lipót igazgató-tanító, lepkegyűjtő, Joachim Ferenc tanító, tb. muzeumőr, numizmata.

Választmányi ülések.

A június hó 5-én tartott választmányi ülésen Dr. Kepes János elnökl. alatt résztvett Dr. Csitáry G. Emil, Marosi Arnold, Dormuth Árpád, Csikós Andor, Jancsó Sándor, Dr. Mészöly József, Polczér Gyula, Dr. Polgár Iván, Schmidl Ferenc, Streit Ferenc, Wertheim Pál és Joachim József.

Új tagokul jelentkeztek: Wolf László földbirtokos (Inota-Szfvár); Dr. Kende István ügyvéd, Karl Tibor és Dr. Tarján Pál Nemez. Bank igazgatója.

A Muzeumok Orsz. Felügyelőisége elismerését fejezte ki az egyesület munkája felett és a falukutatásra, néprajz támogatására hívta fel a figyelmet.

Csitáry G. Emil polgármester, al. elnök a a muzeumi és városi könyvtár egyesítése mellett szólalt fel, a kérdés azonban Dormuth Árpád felvilágosító szavai után nem aktuális.

A muzeum munkálatai folyamán jubileumi kiállítást diszgyűlést rendezett, kiadta a „Székesfehérvári Szemle“ 1935. évi I—II. részét. — Ásatásokat végzett Magyaralmáson, ahol a hallstatti kultúra nyomaira bukkantak. — Ezen gyűlés keretén belül történt a közgyűlés előkészítése, melynek dátumát máj. 25. illetve június 5-ében rögzítették meg.

Az okt. 5-én tartott őszi választmányi ülésen Dr. Kepes János elnökl. alatt jelen voltak; Marosi Arnold, Dormuth Árpád, Csikós Andor, Magdics István, Majláty Lipót, Márton Jakab, Dr. Polgár Iván, Radetzky Dezső, Rauscher Béla, Dr. Tarján Pál és Wertheim Pál.

Új tagokul vétettek fel: Dr. Balassa Brunó tanker. kir. főigazgató és Herczeg István.

Marosi Arnold ismertette a muzeum nyáron folytatott ásatásait. — Igar községben XI—XII. századi magyar sírokra akadtak. Az országot építő munka közben Székesfehérvár Szárázréten szintén középkori magyar temetőt tárt fel a muz. vezetősége. Csór község határában Dormuth Árpád egy őskori telep nyomaira bukkant, míg Csákberény melletti avar temetőt szel. keresztül egy iparvasút építkezése. — Ugyancsak Csór határában lévő Alsó-Merítő pusztához tartozó Sárrétről egy a magdalén korszakból származó csonszigony, harpuna, került elő a tőzeg alól, mely páratlan enemű hazai és külföldi leletek között.

Sokan fordultak utóbbi időben a muzeumhoz különböző mütárgyak megvételére vonatkozólag, de a választmány mindennemű vétel elől elzárkózott, míg az új épületrész nem adott át hivatásának.

Sajnálattal állapította meg a vezetőség, hogy a városban folyó építkezések ill. épületbontások alkalmával rendszeresen értesítik a muzeumot. Ezzel kapcsolatban szükségesnek látná az egyesület, hogy a város műszaki hivatala egy térképet fektetne fel, ahova minden építkezés alkalmával pontosan belerajzolnák a földben talált alapfalak nyomát és méretét. Ezáltal 20—30 év múlva többé-kevésbé tiszta képet nyernék a Belváros régi topographiájának.

A történeti Muzeum Steppe-kiállításán muzeumunk is részt vett, sajnos azonban sehol sem történt a kiállítási útmutatóban erre említés.

A muzeum új épületrészének munkálatai júl. 8-án megkezdődtek és immár lassan tető alá kerül az egész rész.

Bevétel volt: Államsegélyből 800, Városi segélyből 240. Vármegyei segély 2500, Első Magy. Ált. Bizt. Társ. adománya 50 Pengő.

Az őszi szabadtanításra megtörténtek az előkészületek, ezzel az ülés az új anyag részbeni bemutatása után bezárult.